

Användning av det frivilliga marknadsföringspåståendet "gmo/fri/gmo-fritt" om livsmedel och foder

Denna anvisning är avsedd för företagare och tillsynsmyndigheter inom livsmedelsbranschen och foderindustrin. Eftersom Livsmedelssäkerhetsverket Evira inte föreskrivits någon normgivningsrätt i saken i fråga, kan Evira inte ge några bindande föreskrifter. Tolkningarna i denna anvisning är synpunkter som den myndighet som leder livsmedels- och fodertillsynen har på hur livsmedels- och foderlagstiftningen borde tillämpas. I sista hand avgör en domstol frågor som gäller tillämpandet av lagstiftningen. Om Europeiska kommissionen ger vägledningar i saken, kommer Evira att precisera sin anvisning så att den följer samma linjer.

Användning av det frivilliga marknadsföringspåståendet "gmo-fri/gmo-fritt" om livsmedel och foder

INLEDNING

De obligatoriska märkningarna på förpackningarna till livsmedlen motsvarar inte till alla delar konsumenternas informationsbehov och förväntningar. Därför förses livsmedlen med en hel del marknadsföringspåståenden som bygger på frivilliga system utöver de obligatoriska märkningarna som lagstiftningen förutsätter, särskilt marknadsföringspåståenden som beskriver ursprunget och produktionssättet.

Genetiskt modifierade (gm) livsmedel och foder regleras av Europeiska gemenskapens förordningar och på den gemensamma marknaden rör sig produkterna fritt över gränserna. Principen i lagstiftningen som reglerar genetiskt modifierade livsmedel och foder är att konsumenternas informationsbehov och valmöjlighet ska säkerställas. Det har genomförts med obligatorisk märkningsskyldighet på förpackningarna eller på något annat sätt i samband med saluhållandet. Konsumenten och foderanvändaren kan lita på att ett livsmedel eller foder inte är genetiskt modifierat, om det saknar märkningar om genetisk modifiering.

Lagstiftningen förbjuder inte direkt frivilliga marknadsföringspåståenden, i vilka man anger att genteknik inte använts vid framställning av ett livsmedel eller foder eller att en produkt inte innehåller gentekniskt modifierade ingredienser. För närvarande har i EU inte fastställts några gemensamma kriterier för marknadsföringspåståendet "gmo-fri/gmo-fritt", "djuret har utfodrats med gmo-fritt foder" eller motsvarande marknadsföringspåståenden. Därför har vissa EU-länder utarbetat egna nationella anvisningar om hur marknadsföringspåståenden som "gmo-fri/gmo-fritt" kan användas och sådana påståenden används också redan. För att praxis i olika medlemsländer ska kunna harmonieras borde man i EU fastställa gemensamma kriterier för det frivilliga marknadsföringspåståendet "gmo-fri/gmo-fritt" eller motsvarande marknadsföringspåståenden. Livsmedelssäkerhetsverket Evira har ansett det nödvändigt att utarbeta anvisningar för de inhemska företagarna och tillsynsmyndigheterna om användningen av det frivilliga marknadsföringspåståendet "gmo-fri/gmo-fritt" om livsmedel och foder.

LAGSTIFTNING

Lagstiftning om märkningar på genetiskt modifierade livsmedel och foder:

- Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1829/2003 om genetiskt modifierade livsmedel och foder
- Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1830/2003 om spårbarhet och märkning av genetiskt modifierade organismer och spårbarhet

Användning av det frivilliga marknadsföringspåståendet "gmo/fri/gmo-fritt" om livsmedel och foder

av livsmedel och foderprodukter som är framställda av genetiskt modifierade organismer

- Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1169/2011 om tillhandahållande av livsmedelsinformation till konsumenterna
- Livsmedelslagen 23/2006
- Foderlagen 86/2008
- Kommissionens förordning (EU) nr 619/2011 om provtagnings- och analysmetoder för offentlig kontroll av foder vad gäller förekomst av genetiskt modifierat material där godkännandeförfarandet fortfarande pågår eller godkännandet har upphört att gälla

Enligt förordning (EG) nr 1829/2003 kan vid framställning av ett livsmedel eller foder användas endast sådana genetiskt modifierade ingredienser, som godkänts i EU, och de ska anges i märkningarna på förpackningen. En sådan märkning förutsätts inte, om produkten består av genetiskt modifierade organismer i en proportion som inte överstiger 0,9 procent av varje enskild ingrediens under förutsättning att förekomsten är oavsiktlig eller tekniskt oundviklig (artikel 12 och 24). Det är förbjudet att inom gemenskapens område använda genetiskt modifierade material som inte godkänts i EU.

Förordningen tillämpas inte på sådana livsmedel eller foder, som framställts med hjälp av genetiskt modifierade organismer. Det avgörande kriteriet är om det färdiga livsmedlet eller fodret innehåller material härlett ur ett genetiskt modifierat utgångsmaterial. Att ett djur ätit genetiskt modifierat foder gör inte djuret, köttet från djuret eller någon annan produkt av djuret genetiskt modifierad, eftersom generna som fodret innehåller spjälks i djurets ämnesomsättning. Därför tillämpas kraven på godkännande och märkning i förordningen inte på sådana produkter, som erhålls från djur som utfodrats med genetiskt modifierat foder eller behandlats med genetiskt modifierade läkemedel ((EG) nr 1829/2003, inledningsfras 16). Enligt gällande lagstiftning har livsmedel av animaliskt ursprung, som saknar gm-märkning, således kunnat produceras med antingen sedvanligt eller genetiskt modifierat foder.

Enligt livsmedelslagen (23/2006, 9 §) får informationen som ges om ett livsmedel inte vilseleda konsumenten i fråga om livsmedlets egenskaper, sammansättning, karaktär, identifierbarhet, mängd, hållbarhet, ursprung, tillverknings- eller beredningsmetod eller någon annan motsvarande faktor. Enligt författningarna om märkningar på förpackningarna får ett livsmedel inte heller uppges ha sådana egenskaper, som livsmedlet inte har eller i fråga om vilken det inte avviker från andra motsvarande livsmedel ((EU) nr 1169/2011, artikel 7). Samma författningar tillämpas på frivilliga märkningar.

MARKNADSFÖRINGSPÅSTÅENDEN

Ett marknadsföringspåstående ska vara tydligt och entydigt och det får inte vilseleda konsumenten. I denna anvisning används som exempel påståendena "gmo-fri/gmo-fritt" och "djuret har utfodrats med gmo-fritt foder". Marknadsföringspåståendet kan ändå också vara något annat, såsom en bild eller ett märke. Ur konsumentens synvinkel vore det bäst om endast en enda ordalydelse eller ett enda märke skulle bli vedertagen praxis inom hela EU-området.

PRODUKTKATEGORIER

Genetiskt modifierade livsmedel och foder kan indelas i tre olika kategorier allt enligt produktionssättet:

1. Livsmedel och foder som kan innehålla genetiskt modifierade ingredienser som godkänts i EU (såsom soja, majs eller raps)

Marknadsföringspåståendet "gmo-fri/gmo-fritt", "djuret har utfodrats med gmo-fritt foder" eller något motsvarande påstående kan användas endast om livsmedlet eller fodret inte alls innehåller genetiskt modifierat material. Gränsvärdet för halten gm-material är i detta fall 0 % (= detektionsgränsen), även om den nuvarande märkningsbestämmelsen tillåter förekomst av genetiskt modifierade organismer i en proportion som inte överstiger 0,9 procent av varje enskild ingrediens under förutsättning att förekomsten är oavsiktlig eller tekniskt oundviklig. Också en liten förekomst av gm-material i en produkt betraktas som vilseledande i den mening som avses i 9 § i livsmedelslagen och 14 och 15 § i foderlagen. Ett livsmedel eller foder får uppges ha endast sådana egenskaper, i fråga om vilka det avviker från andra motsvarande produkter. En företagare som använder marknadsföringspåståendet "gmo-fri/gmo-fritt" eller något motsvarande marknadsföringspåstående om ett livsmedel eller foder ska skilt för varje parti med hjälp av analysresultat påvisa att produkten inte innehåller genetiskt modifierade material.

2. Livsmedel och foder som innehåller ingredienser, av vilka det inte finns någon i EU godkänd genetiskt modifierad art (såsom ris, havre, papaya, morot, eller blåbär)

Användning av marknadsföringspåståendet "gmo-fri/gmo-fritt" eller något annat motsvarande påstående är som 9 § i livsmedelslagen 23/2006 och 14 och 15 § i foderlagen 86/2008 säger vilseledande på en sådan produkt, som inte innehåller någon sådan ingrediens, som kunde vara tillverkad av en i EU godkänd genetiskt modifierad organism. Därför tillåts påståendet "gmo-fri/gmo-fritt" eller något motsvarande påstående inte om sådana produkter.

3. Livsmedel av animaliskt ursprung (såsom kött, mjölk, ägg eller odlad fisk) – kraven för foder

Det frivilliga marknadsföringspåståendet "gmo-fri/gmo-fritt", "producerat utan genteknik" eller något motsvarande påstående kan användas om livsmedel av animaliskt ursprung endast i sådana fall, då djuret under hela dess levnadslapp utfodrats med sedvanligt foder. Sådant foder kan innehålla upp till 0,9 % genetiskt modifierade ingredienser. Det är också tillåtet att använda sådana tillsatser i foder, vitaminer i foder och veterinärläkemedel, som producerats av genetiskt modifierade organismer. Konsumenterna eller foderanvändarna får ändå inte vilseledande ges den uppfattningen att det vid tillverkning av andra motsvarande produkter, som saknar påståendet "gmo-fri/gmo-fritt", automatiskt skulle ha använts genetiskt modifierade ingredienser. Om en företagare använder marknadsföringspåståendet "djuret har utfodrats med gmo-fritt foder" eller något motsvarande påstående, ska företagaren säkerställa att fodret inte alls innehåller något gm-material (= 0 %) (se punkt 1.).

Marknadsföringspåståendet "gmo-fri/gmo-fritt" eller något motsvarande påstående får inte användas om livsmedel som härstammar från frilevande djur.

Användning av det frivilliga marknadsföringspåståendet "gmo-fri/gmo-fritt" om livsmedel och foder

Livsmedel och foder som innehåller flera av de ovan nämnda produktkategorierna (såsom färdigmat, en smaksatt köttprodukt eller en foderblandning)

En företagare kan använda marknadsföringspåståendet "gmo-fri/gmo-fritt" eller något motsvarande påstående om ett livsmedel som består av flera olika ingredienser, om varje ingrediens i produkten uppfyller ovan nämnda kriterier.

Ekologiska livsmedel och foder

En företagare kan använda marknadsföringspåståendet "gmo-fri/gmo-fritt" eller något motsvarande påstående om ekologiskt producerade (eko) livsmedel eller foder, om ovan nämnda kriterier uppfylls.

FÖRETAGARNAS EGENKONTROLLSKYLDIGHETER OCH MYNDIGHETSTILLSYEN

Det frivilliga marknadsföringspåståendet om produktionssättet ska bygga på ett fungerande egenkontrollsystem. Företagaren är skyldig att se till att informationen som tillhandahålls om ett livsmedel eller foder är sanningsenlig och tillräcklig. Tillsynen över sammansättningen hos och märkningarna på genetiskt modifierade livsmedel och foder bygger på en tillsyn över företagarens egenkontroll. I tillsynen koncentrerar man sig på att kontrollera att märkningarna som lagstiftningen förutsätter är korrekta och att informationen till konsumenten säkerställs.

Om en företagare använder marknadsföringspåståendet "gmo-fri/gmo-fritt" eller något motsvarande påstående om ett livsmedel eller foder, ska han med hjälp av analyser försäkra sig om att halten gm-material i produkten är 0 % (= detektionsgränsen). Ett representativt prov ska analyseras med validerade metoder i ett ackrediterat laboratorium. Företagaren ska på myndighetens begäran kunna förete partispecifika analysintyg. För att oklarheter ska undvikas är det också ändamålsenligt att "gmo-friheten" bygger på skriftliga avtal utmed hela produktionskedjan och att bland annat spårbarheten och åtskiljandet har säkerställts och antecknats.

En företagare som använder marknadsföringspåståendet "gmo-fri/gmo-fritt" eller något motsvarande påstående om livsmedel av animaliskt ursprung ska på motsvarande sätt se till att det finns giltiga skriftliga avtal som omfattar hela kedjan. Företagaren ska också säkerställa att produktens tillverkningsämnen kan spåras utmed hela kedjan. Myndighetstillsynen bygger på tillsyn över handlingarna, eftersom man med analys av livsmedel av animaliskt ursprung inte kan verifiera om djuret ätit genetiskt modifierat foder eller inte.

Tillsynsåtgärder vidtas, om överträdelser misstänks eller konstateras. Om användning av vilseledande marknadsföringspåståenden såsom "gmo-fri/gmo-fritt" eller motsvarande påståenden konstateras, förbjuds användningen av påståendet.

Källor:

HIM Publikationer 31/2007, Arbetsgruppens promemoria om hur konsumenter får information om ett livsmedels produktionssätt och ursprung.

Livsmedelssäkerhet

Användning av det frivilliga marknadsföringspåståendet "gmo/fri/gmo-fritt" om livsmedel och foder

Ändringar i jämförelse med den föregående versionen (10017/2, 7.4.2014):

- Hänvisningarna till den nationella förordningen om förpackningspåskrifter har strukits
- Små stilistiska ändringar och preciseringar.
- Föredraganden, godkännaren och enheten har uppdaterats